

IO AN BIG

ZOMBIES

IN SECOLUL XXI

CUPRINS

Prefață (Gheorghe Onuț)	11
Cuvânt înainte	15
CAP. 1 – „Multiversul Zombie“	17
Zombies tradiționali și teama de zombificare	19
<i>Interviu cu LIVIU ANTONESEI</i>	23
<i>Interviu cu ANDREI ȚĂRANU</i>	29
Fenomenul „World War Z“. Morții-vii în literatură	36
<i>Interviu cu CĂTĂLIN TOLONATAN</i>	38
<i>Interviu cu MIRCEA PRICĂJAN</i>	48
Serialul „The Walking Dead“. Zombies pe micile ecrane	51
<i>Interviu cu MILES WATTS</i>	66
<i>Interviu cu ANDY GOLDENBERG</i>	74
Zombies în benzile desenate	95
<i>Interviu cu STEVE STERN</i>	96
<i>Interviu cu PAUL JAMISON</i>	101
<i>Interviu cu DAN CONNER</i>	105
<i>Interviu cu BATTON LASH</i>	109
<i>Interviu cu MEL SMITH</i>	114
<i>Interviu cu FRANK FORTE</i>	118
Arte & meșteșuguri	123
<i>Interviu cu STAN YAN</i>	130
<i>Interviu cu BJØRN ALEXANDER BREM</i>	138
<i>Interviu cu BOGDAN DRUMEA</i>	142
Cultul pentru... cultura Pop	149
<i>Interviu cu JACKIE ESTRADA</i>	159
Cine-clasicii „Z”: Romero, Fulci, de Ossorio	169
<i>Interviu cu KEN FOREE</i>	174
CAP. 2 – „(Pre)Istoria filmelor cu Zombie“	193
2.1 ANII '30-'60 Era pre-Romero	197
ESENȚIALE – Index filme	200
PE SCURT – Index filme	216
2.2 ANII '70 Conștientizarea potențialului	220
ESENȚIALE – Index filme	222
PE SCURT – Index filme	240

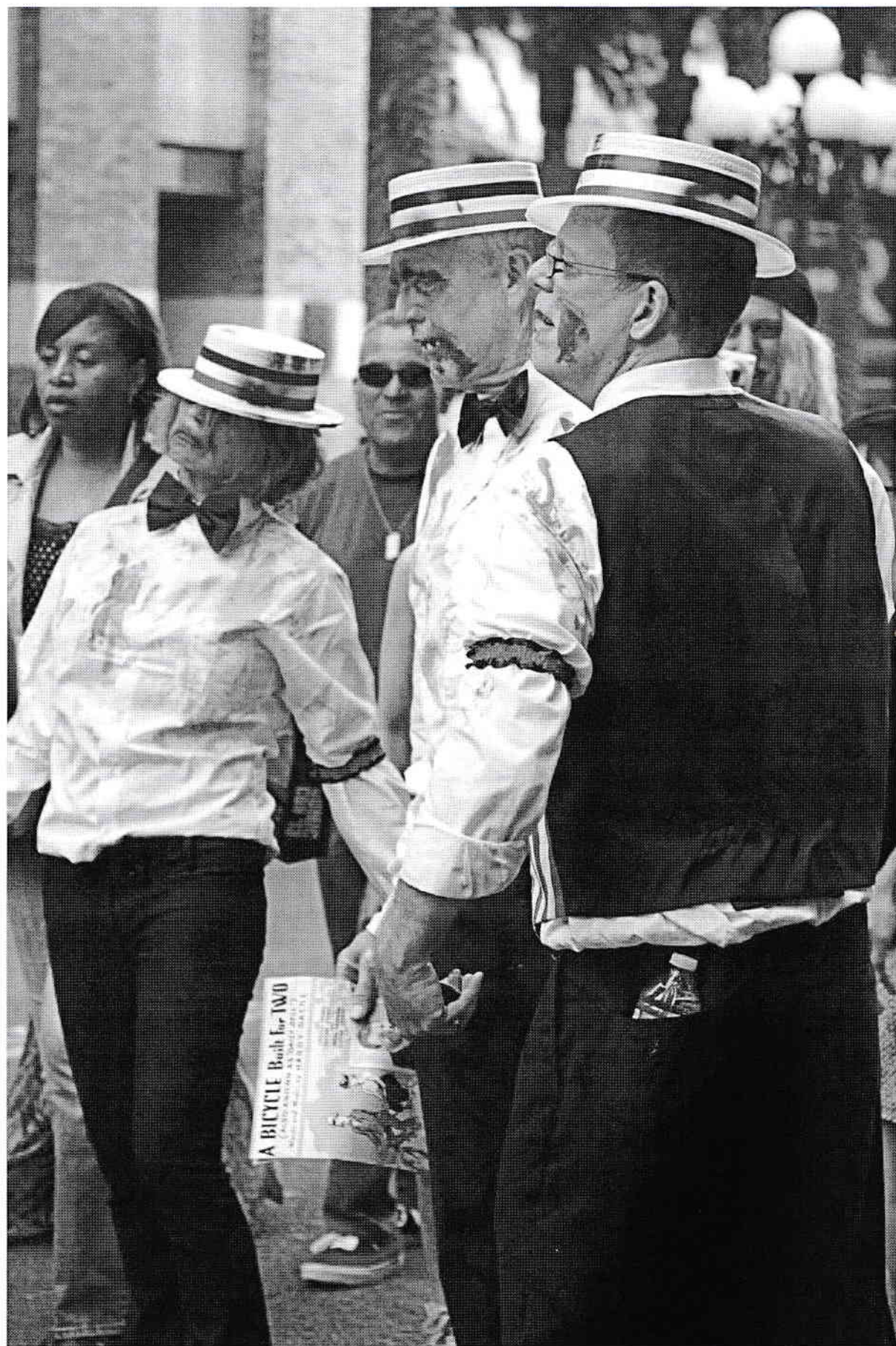
2.3 ANII '80 Efervescența ludică	261
ESENȚIALE – Index filme	263
PE SCURT – Index filme.....	303
2.4 ANII '90 Patul germinativ	319
ESENȚIALE – Index filme.....	321
PE SCURT – Index filme.....	339
CAP. 3 – „Resurgența Zombie în cinematografia secolului 21“	349
Clasa A – PIETRE DE HOTAR	353
Index filme.....	355
Clasa B – INDICATOARE LA RĂSCRUCI.....	449
Index filme.....	450
Interviu cu BRIAN CLEMENT	453
Interviu cu DAVID GEBROE	461
Interviu cu MILAN TODOROVIĆ	483
Interviu cu WARREN SPEED	494
Interviu cu CÉSAR DUCASSE	503
Interviu cu MARCO RISTORI	512
Interviu cu AARON K. CARTER	526
Interviu cu JUAN JOSÉ PATÓN	537
Clasa C – CAPĂȚUL TUNELULUI?.....	555
Index filme.....	556
Interviu cu UWE BOLL	559
Interviu cu BRIAN PAULIN	567
Interviu cu VINCE D'AMATO	573
Interviu cu BO MIKKELSEN	643
NAVIGÂND ÎN APE TULBURI.....	646
Index filme.....	647
Interviu cu GARY UGAREK	686
Interviu cu REESE EVENESHEN.....	720
Interviu cu KATIE CARMAN-LEHACH & ELIZABETH LEE	734
Interviu cu ALEX BALLAR.....	741
Interviu cu CHRISTIAN ACKERMAN	751
Interviu cu DAVID MUÑOZ	838
PE FUNDUL MUȘUROIULUI.....	861
 Cuvânt de încheiere: Generația Zombie, o privire în viitor (Nicoleta Dabija).....	865
Bibliografie selectivă	868

CAPITOLUL 1

„MULTIVERSUL ZOMBIE“

Artist foto: Danielle Tunstall. Model: Talia Chew

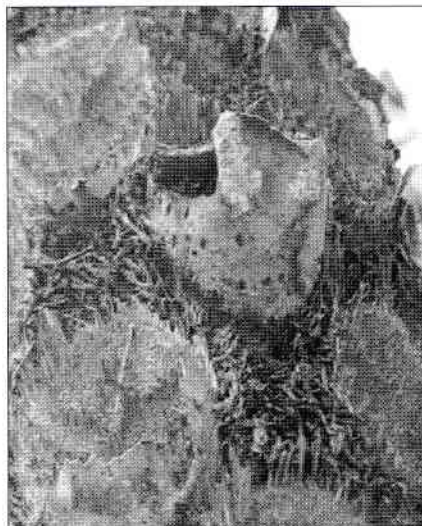
Zombies tradiționali și teama de zombificare

„You know, I don't think I've got it in me to shoot my flatmate, my mum, and my girlfriend all in the same night.“

(SHAUN/SIMON PEGG – *Shaun of the Dead*)

Ce este un zombie („zonbi“ în creola haitiană)? „A corpse said to be revived by witchcraft, especially in certain African and Caribbean religions“ (*en.oxforddictionaries.com*), „A will-less and speechless human (as in voodoo belief and in fictional stories) held to have died and been supernaturally reanimated“ (*merriam-webster.com*), „O creatură fictivă care apare în cărți și în cultura populară de obicei ca un mort reînviat sau un om fără gândire“ (*ro.wikipedia.org*), „Om înviat din morți, care și-a pierdut identitatea, drogat (în stare de letargie) sau cu creierul spălat, apoi înscris cu anumite ordine, pe care le execută orbește, folosit în interes personal sau de manipulare publică“ (*dexonline.ro*), „The term comes from the Haitian folklore, where a zombie is a dead body reanimated through various methods, most commonly magic“ (*en.wikipedia.org*). Se presupune că **originea cuvântului** zombie provine din Africa, fie de la tribul Mitsogho din Gabon care are în vocabular termenul „*ndzumbi*“ (care se referă la cadavrul defunctului) sau la cel congolez „*nzambi*“, ce definește spiritul unui mort. Shawn McIntosh face legătura în antologia sa *Zombie Culture: Autopsies of the Living Dead* (Scarecrow Press, 2008) cu cele două tipuri de morți-vii din folclorul caraibean, „*spirit zombies (zombi jardin), and the type that has made its way into popular culture, the body raised from the dead (zombi corpse cadavre)*. For Haitians, spirit zombies are much more powerful and frightening than physical zombies, because a bokor controls the spirit of a dead person and can inject that spirit into a variety of living creatures to do the bokor's bidding“. **Truisme** legate de zombies: că sunt originari din Haiti, asociați indisolubil cu practicile Voodoo (deci sunt unii dintre puținii „monștri“ ce nu au o origine europeană în *Pop culture!*), că au ajuns să reflecte în *entertainment* fricile lumii occidentale, că George A. Romero i-a făcut celebri prin al său *Night of the Living Dead* din 1968 (mai ales prin desemnarea unui actor de culoare în rolul eroului) și *Dawn of the Dead* din '78 (manifestul anticonsumerist și critica la adresa capitalismului), că sunt reprezentarea ideală a instinctului ucigaș (oriunde găsec viață, tind cu tot dinadinsul să o distrugă), că (asta e pentru universitari) „**The only modern myth is the myth of the zombies**“ (citată din „*Anti-Oedipus: Capitalism and Schizofrenia*“/1972 al lui Deleuze & Guattari, extras din *Death and Desire in Hegel, Heidegger and Deleuze*, Brent Adkins, Edinburgh University Press, 2007), unul dintre puținele cazuri în care autorii francezi (un filosof și un psihanalist) par a fi pe aceeași lungime de undă cu Sigmund Freud în a asocia instinctele ucigașe (Thanatos) cu complexul lui Oedip, că sunt

asexuați (nu manifestă vreo apetență specială pentru unul sau altul dintre sexe, fiind preocupați exclusiv de obținerea hranei, cel puțin în etapa „tradițională” a creionării tipologiei), și, nu în ultimul rând, că sunt, de fapt, niște morți-vii. „*In Haitian society, being turned into a zombie is a form of social sanction, and the bokor [preotul Voodoo – n.a.] usually perform this ritual only at the request of someone who wants the victim to become a zombie*” (Milo Rigaud, *Secrets of Voodoo*, San Francisco City Lights, 1969). În epoca de-acum, cea a excesivei „corectitudinii politice”, cuvântul

Voudou l-a înlocuit pe cel de... Voodoo, asociat în modernitate cu „*the racist image of a devil worshipping, black-magic wielding, and uncivilised tradition imagined by the Western popular culture... Zombies, for their part, represent in the African tradition not simply the walking corpses of the Western imagination but are synonymous with a wide range of monsters. Bratty children are sometimes themselves called zombies, or frightened into behaving by the threat of zombies under the bed. Spirits of the dead, transformed into animals, and tiny fairy folk can all be designed zombies*” (Cory James Rushton & Christopher Moreman, antologia *Race, Oppression and the Zombie*, McFarland & Company, 2011)... dar vă veți aminti cu certitudine acest citat (re)vizitând trilogia *Evil Dead* al lui Sam Raimi.

Obsesia continuării existenței post-mortem a omului ca spirit și/sau structură organică, combinată inevitabil aspirațional cu resuscitarea (revenirea în lumea viilor), poate fi asociabilă fără efort cu întreaga istorie a umanității, indiferent că ne referim la **mitologie** („*The flesh-hungry undead have been a mainstay in mythology dating back to the original epic of Gilgamesh, in which Ishtar threatens to open the gates of the Netherworld releasing the dead to eat the living*” sau „*The Great Power, it is Unas; the powerful one of the powerful ones. Whom he finds in his way, he eats him piecemeal*” – extras din „Imnul Canibal” descoperit în mormântul lui Unas, ultimul conducător al vechiului Regat al Egiptului în a 5-a Dinastie), **basme** (Harap-Alb al lui Ion Creangă poate fi etichetat teoretic drept un zombie atâta vreme cât căpățâna îi este reatașată de corp după ce a fost decapitat de Spânul și revine la viață, „iară fata Împăratului Roșu, în vâlmășagul acesta, repede pune capul lui Harap-Alb la loc, îl înconjură de trei ori cu cele trei smicele de măr dulce, **toarnă apă moartă**, să stea sângele și să se prindă pielea, apoi îl stropește cu apă vie, și atunci Harap-Alb îndată învie...”), **religie** (sărbătoarea Învierii Mantuitorului: „*Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând, și celor din morminte viață dăruindu-le*”, despre care Biserica Catolică precizează nuanțat în „Catehism”, cap. 2, art. 5, 640 – „The Empty Tomb”, următoarele: „*Why do you seek the living among the dead? He is not here, but has risen.*” *The first element we encounter in the framework of the Easter events is the empty tomb. In itself it is not a direct proof of Resurrection; the absence of Christ's body from the tomb could be explained other wise*”, sursa: scborromeo.org). Dacă este să înaintăm în timp, de la religie la știință, să ne amintim de trendul „tunelului de lumină” a cărui notorietate se datorează în principal studiilor medicale legate de **moartea clinică** ale lui Dr. Raymond Moody (*Life After Life*/1975, a lucrărilor sale din anii '80, *The Light Beyond*, *Life After Loss*, sau ceva mai recenta *The Last Laugh*), din ale căror 9 elemente al „Near-Death Experiences” îl voi cita doar pe cel din urmă: „*Reluctance to Return: The Being of Light sometimes tells the dying that they must return to life. Other times, they are given a choice of staying or returning. In either case, they are reluctant to return. The people who choose to return do so only because of loved ones they do not wish to leave behind*”. Chiar și acum sunt experiențe greu

de îngurgitat, însă nu poate fi contestată medical existența **sindromului Lazăr** (nu insist aici asupra simbolisticii religioase legate de Lazăr și de învierea sa de către Hristos), caracterizat prin revenirea spontană a circulației sanguine, în urma tentativelor nereușite de resuscitare, sau cea a **sindromului Cotard** (tulburare mentală rară, alimentată de convingerea bolnavului că este mort, nu există, și-a pierdut sângele sau organele interne, sau este în stare de putrefacție, boală identificată de neurologul francez Jules Cotard [1840–1889], care a inventariat simptomele unei paciente, Mademoiselle X – evident, un pseudonim –, ce a negat existența mai multor părți ale corpului ei și nevoia de a mânca și a sfârșit prin a muri de foame... vezi, de exemplu, filmul *Pretty Dead* din 2013, r.: Benjamin Wilkins). Aspect foarte important: cu toate că multe cărți de analiză a fenomenului Zombie și enciclopedii de film Horror acordă spații importante **mitologiei „Frankenstein“**, cea bazată pe resuscitarea corpului prin experimente științifice, am preferat în mod voluntar să evit a acorda un spațiu larg acestei direcții din *Pop culture* (fără însă a o ignora) dintr-o rațiune simplă: sigur, avem de-a face cu morți-vii, indiferent că vorbim de monstrul Doctorului Frankenstein sau Re-Animatorul creat de medicinistul Herbert West, dar aceștia nu sunt... zombies. Au fost gândiți de Mary Shelley sau de H.P. Lovecraft ca reacție emoțională la impactul consecințelor negative ale Revoluției Industriale (și științifico-tehnologice) de fine de secol 19 – început de secol 20 și ca semnal de alarmă referitor la riscul ca știința să își asume un rol Creacionist. Spre deosebire de zombies, aceste personaje au o origine și o istorie culturală diferită și sunt rodul unui **alt tip de ideal, cel Creacionist** (li se atașază un... creier), de a confecționa creaturi după chipul și asemănarea omului (cu aspirațiile aferente de inteligență, comunicare, socializare etc.), și nu cel asumat ca obiectiv pragmatic din start, de a crea armate, mai mici sau mai mari, de sclavi obedienți, a căror existență se definește aproape eminentamente din perspectiva instinctelor primare. Asta ca să răspund preventiv la o posibilă întrebare de genul: de ce *Re-Animatorul* lui Brian Yuzna/Stuart Gordon (1985) nu este zombie, însă „soldații universali“ concoctați în laboratoarele militare da? Cred că argumentele aduse sunt suficiente... Aș vrea să fac acum tranziția spre noul mileniu cu spusele lui Rosie Fletcher (Associate Editor, revista *Total Film*): „*The great thing about zombies is that they're just so flexible. A stumbling reminder of the inevitability of death, a symbol of the faceless masses... zombies are the perfect vessels to project unto. Used to explore themes of slavery and civil rights, capitalism, consumerism, communism, terrorism and, recently, more personal concerns of loneliness and isolation, the undead shuffle along with the times*“ (*Gothic Dreams: Zombies*, autor: Russ Thorne, Flame Tree Publishing, 2013). Dat fiind faptul că veți avea posibilitatea să le descoperiți singuri în rândurile de mai jos, nu voi insista aici pe diverse categorisiri tipologice ale morților-vii, asociate de obicei cu varietatea cauzelor apariției lor (alieni malefici, deșeuri toxice, nori radioactivi, savanți nebuni, viruși xenomorfi, droguri de sinteză, ciuperce mutante etc., etc., etc.), astfel încât prefer să îi dau cuvântul cineastului Max Landis (sursa: *Zombies on Film: The Definitive Story of Undead Cinema*, autor: Ozzy Inguanazo, Universe Publishing, 2014), fiul legendarului John Landis, autorul *Thriller*-ului lui Michael Jackson, ce are o abordare personală plină de umor prin care face tranziția între două secole de *Pop culture* zombie: „*Everything interesting to be said about zombies, from Mary Shelley to George Romero to Edgar Wright, has been said a million times, and loudly. 'Jesus was a zombie!' people yelled, sure that this was the first time this idea had been mulled and they sold T-shirts, so many T-shirts. 'Nazi zombies!' yelled another crop... 'They're not zombies, they're infected!' decried another slew of very passionate people, somehow ignoring the fact that a trope is a trope and 28 Days Later [filmul lui Danny Boyle din 2002 – n.a.] is most definitely a freaking zombie movie...*“, doar că, dincolo de această frenezie consumeristă sugerată de Max, au apărut în viața de zi cu zi a „beneficiarilor“ lucruri mai grave... și nu mă refer aici la rețelele sociale.

Începând cu anii '90, **teroarea** devine un cuvânt des folosit în vocabularul națiunii americane mai ales prin „meritele“ organizației al-Qaeda. 1993: primul atentat la World Trade Center. 1995: cinci cetățeni US sunt uciși în explozia de la centrul de pregătire al Gărzii Naționale Saudite din Riad. 1998: atentatele asupra ambasadelor SUA din Kenya și Tanzania, soldate cu peste 200 de morți și 5 000 de răniți. 2001: coșmarul „**11 Septembrie**“... un șoc ce zguduie din temelii întreaga nație, indiferent de palierul social pe care se află, și ale cărui unde sunt resimțite brutal la nivelul conștiinței publice pe întreaga planetă. În acest context, oamenii și-au nuanțat așteptările de la *Pop culture* (fie de a se refugia în **lumi imaginare**, ideale și idealiste, ale poveștilor, fanteziei și imaginației, fie de confortul dat de super-eroi care, cel puțin psihologic, să îi protejeze), au simțit nevoia viscerală să își închipuie că luptele cu personajele negative se pot duce în alte planuri decât realitatea lor și că acestea se încheie obligatoriu cu înfrângerea atacatorilor. Aceste nevoi au condus, începând cu sfârșitul anilor '90, la un formidabil *boom* al Science-Fiction-ului, Fantasy-ului și, în consecință, și a *comics*-urilor, în toate mediile posibile. Căci întreaga omenire avea nevoie, în masă, de psihanaliză, iar **cultura Pop**(ulară) a reușit să îi ofere o sumă consistentă de tehnici de terapie la îndemâna oricărei individualități, indiferent de vârstă. **Inamicii**, fie ei zombies, vampiri, extraterestri, spirite malefice, adversități climatice, roboți sau vârcolaci, au fost încarcerați în zeci de mii de pagini de cuvinte scrise, ilustrații sau desene animate, în lumi cinematografice imaginare și montaje pe Internet. Iar cel mai relevant exemplu este reprezentat de cinematografie. „*In a context where we could not openly process the horror we were experiencing, the horror genre emerged as a rare protected space in which to critique the tone and content of public discourse. Because they take place in universes where **the fundamental rules of our own reality no longer apply – the dead do not stay dead**, skyscraper-sized monsters crawl out of the Hudson River, vampires fall in love with humans – these products of popular culture allow us to examine **the consequences not only of specific oppressive acts funded by our tax dollars, but also of the entire Western way of life***“ (Aviva Briefel & Sam J. Miller, *Horror after 9/11: World of Fear, Cinema of Terror*, University of Texas Press, 2011). Mai ales că teroarea a cuprins, la propriu, în noul mileniu, întreaga lume occidentală: martie 2004, Madrid (detonarea a patru trenuri cu zece încărcături de explozibil, 191 de morți și 1876 de răniți), iulie 2005, Londra (bombardarea a trei metrouri și a unui autobuz, 56 de morți, 784 de răniți), noiembrie 2015, Paris (atentatele din zona Saint-Denis, 129 de morți, 352 de răniți), asta la doar câteva luni după atacul asupra redacției Charlie Hebdo, iar lista se lungeste și se tot lungeste... 2016, Bruxelles, Nisa, München și Berlin, 2017, Stockholm, Manchester, Londra ș.a.m.d. Teroarea a **fisurat iremediabil sentimentul de securitate domestică** a membrilor unei societăți obișnuite cu stabilitatea și confortul alimentat timp de decenii de economia consumeristă și de politici gândite de pe poziții de superioritate. Nu la mult timp după lansarea *en-fanfare* a primului iPhone, în 2008 a venit un al doilea șoc, „Lehman Brothers“, criză bancară ce s-a transformat rapid într-una economică, mii de afaceri dând faliment, iar milioane de oameni pierzându-și locurile de muncă și locuințele. Din cauza crizei au căzut guverne, s-au

tăți obișnuite cu stabilitatea și confortul alimentat timp de decenii de economia consumeristă și de politici gândite de pe poziții de superioritate. Nu la mult timp după lansarea *en-fanfare* a primului iPhone, în 2008 a venit un al doilea șoc, „Lehman Brothers“, criză bancară ce s-a transformat rapid într-una economică, mii de afaceri dând faliment, iar milioane de oameni pierzându-și locurile de muncă și locuințele. Din cauza crizei au căzut guverne, s-au

prăbușit bănci și fonduri de investiții, iar electoratul din mai multe țări, debusolat de pierderea valorilor, și-a îndreptat speranțele către extremiști sau naționaliști. Insecuritatea personală, fizică și economică, a ajuns să fie dublată de neîncrederea în capacitatea autorităților de a gestiona diversele tipuri de crize (inclusiv cea a refugiaților/imigranților). „*Zombies have lasted because they have been able to reflect the fears of the moment. Whereas the fear of literal slavery dominated the late 19th century Caribbean cultural landscape, technological or viral or retributive biblical fears may now have replaced it in modern cultures and we can thoroughly expect to see further variations in the future. Fear is a mirror of desire and as such, our desires – eternal life, great power, perfect security in our social constructs, among others – are tempered by fear*“ (John Skipp, citat din eseuul său „Zombie Roots: A Historical Perspective“, publicat în antologia *Zombies: Encounters with the Hungry Dead*, Black Dog & Leventhal Publishers, 2009). Despre feluritele temeri și frici resimțite de un cetățean al secolului 21 am simțit nevoia să intru în dialog cu Liviu Antonesei, pe care l-am provocat prin intermediul unor citate...

Interviu cu LIVIU ANTONESEI

(profesor, Universitatea din Iași)

Liviu Antonesei este Doctor în Științele Educației, jurnalist, scriitor, comentator politic, profesor la Universitatea din Iași. Autor a peste 20 de volume – 6 în domeniile științelor educației, istoriei și filosofiei culturii, celelalte de literatură, poezie, proză, eseuri literare, filosofice și moraliste.

„...the concept of evolution, as Darwin described it, did not imply a teleological trajectory. Evolution signified only adaptability, yet in today's vernacular, it is a highly charged topic. In the context of a virus, for example, the term is endowed with a sinister meaning – as another life – form rapidly evolves (something of which humans are apparently much less capable) to get the upper hand on us. In many zombie films, the virus is not depicted as something completely natural that is in conflict with humans, but rather a mutation that begins with human tampering in a lab“ (*Better Off Dead: The Evolution of the Zombie as Post-Human*, antologie coordonată de Deborah Christie, Sarah Juliet Lauro, Fordham University Press, 2011).

Liviu Antonesei
Foto: Andi Spot

Frica de boală...

L.A.: Starea „normală“ a persoanei este sănătatea! Este starea aceea în care corpul oscilează calm între o tensiune pozitivă și o liniște aidoma. Boala strică acest echilibru, ne tulbură și ne perplexează. Pentru că nu o simțim ca starea noastră normală și, de fapt, nici nu este. Cum se instalează boala, cum apar aceste tulburări. Mai grav este când ne bântuie teama de boală chiar fără să fim bolnavi, cum se întâmplă în ipohondrie. Odată prinși în această capcană, ne-am și prăbușit în boală. O lungă bucată de timp, noi, prin experții noștri, am trasat granițe ferme între boala trupului și cea a minții. De la psihanaliză încoace și de la definirea tot mai rafinată a zonei tulburărilor psihosomatice. Aceste granițe s-au efasat. În fapt, boala, orice boală, indiferent unde pare să cadă accentul, este un fenomen holistic, **boala e a întregului**. Și asta este imposibil să nu ne tulbure, să nu ne înspăimânte. Teamă de boală se dezvoltă îndeobște în teama de moarte, oricât de superficială ar fi, măcar în aparență, boala. Asta se petrece, desigur, în vremurile moderne, laicizate, cu extindere a ateismului, a agnosticismului și a indiferenței religioase. Toate religiile

tradiționale împlânzesc moartea, e numai un prag spre altceva, spre existența extra-mundană sau spre reîncarnare. Și nici așa nu scapi complet de problemă. Eu sunt născut și botezat creștin, dar am adoptat în timp multe dimensiuni ale învățaturii buddhiste. Cred că nu-mi este teamă de moarte, dar aceasta mă enervează! Mai întâi, pentru că mi se pare nedrept ca o ființă conștientă, înzestrată deci cu conștiința morții, să fie muritoare. În al doilea rând, pentru că mie îmi place viața, vreau să spun această viață, pe care o trăiesc acum și care a ajuns la 64 de ani!

„*The most obvious kind of digital zombification is identity theft, which damages the victim's reputation and credit, and leaves them with the onerous task of chasing down errors in databases... The ubiquity of virtually-free copying, digital networks, and ever-increasing access to constantly growing databases of human knowledge changes the way we interact with one another in ways as profound as the shift from oral to literate culture... Perhaps the rise of fast zombies and the infectious popularity of the zombie itself serve to help us **contemplate the changing nature of our own identities, both online and in real life***” (Generation Zombie: Essays on the Living Dead in Modern Culture, antologie coordonată de Stephanie Bolux & Wylie Lenz, McFarland & Company, Inc., 2011).

Frica de a rămâne singur...

L.A.: Este o frică, de asemenea, adusă de modernitate. Pe când oamenii erau mult mai puțini și trăiau în așezări de dimensiuni modeste, oamenii nu se simțeau singuri, trăiau un fel de sentiment de comuniune în comunitate. Cu cât am sporit numeric și așezările noastre au fost cuprinse de obezitate, cu atât singurătatea a fost percepută tot mai acut de indivizi. Singurătatea în mulțime, după cum sună vorba consacrată. **Societățile moderne sunt atomizate**, iar senzația de atom singur poate fi resimțită cu violență de indivizi. Sigur, există mijloace naturale de a combate situația și, mai ales, trăirea maladivă a acestora – de la dragoste și familie și până la diverse forme de viață asociativă. Și există forme, mai degrabă artificiale, cumva „medicamentoase”, produse de dezvoltările noilor tehnologii informatice și de comunicare – de la obiectele „inteligente” care au început să ne însoțească viețile până la explozivele rețele de socializare. Sunt acestea leacuri sigure? Nu cred, sunt însă niște paleative, care pot ajuta la ceva...

„*Faced with the financial crisis that began in 2007, some economic commentators did begin to talk of 'zombie banks' – financial institutions that were in the 'undead state' and incapable of fulfilling any positive function, but representing a threat to everything else. What do they not recognize [economistii – n.a.] is that **21st century capitalism as a whole is a zombie system, seemingly dead when it comes to achieving human goals and responding to human feelings, but capable of sudden spurts of activity that cause chaos all around***” (Chris Harman, *Zombie Capitalism: Global Crisis and the Relevance of Marx*, Haymarket Books, 2010).

Frica de a nu avea casă...

L.A.: Da, este o problemă mai importantă decât ar putea să pară. Și asta, mai întâi, pentru că problema se situează pe două nivele, unul tehnic și celălalt cumva metafizic. În primul plan, mă gândesc la cei fără casă sau în pericol de a rămâne fără casă, cum s-a întâmplat în întreaga lume în timpul crizei începute în 2008, să ne amintim că a început ca o criză provocată de celebra „bulă imobiliară”. Bun, de ce această teamă îi poate bântui și pe cei care au, măcar pe moment, acasă? Pentru că, în fapt, casa desparte spațiul între exterior, afară, și interior, în casă, acasă, distincție care a stat la fundamentul aceleia dintre public și privat. Să ne amintim că toată chestiunea drepturilor omului a plecat de la **habeas corpus**, lege prin care nu doar corpul în sine era protejat, dar și ceea ce ține de corp, casa în primul rând. Nici măcar regele, și era monarhie absolutistă, nu

putea intra într-o casă fără acordul stăpânului casei. În afară de asta, știm de la Eliade că, acolo unde e templul, acolo este *axis mundi*. Iară casa este construită după modelul templului, prin ea trece *axa lumii mele*. Aici suntem însă, cum spuneam, în plan tehnic. Dar este și celălalt plan, pe care îl sesizăm plecând de la o vorbă a lui Heidegger – „în chip poetic locuiește omul“. Din acest punct de vedere, nu are nicio importanță dacă insul locuiește un bordei, un castel sau un apartament în *Trump Tower*, dar contează enorm cum locuiește el acolo... În chip poetic, prin urmare creativ, original, înseamnă a locui omenește...

„Nu dorim societăți separate, nu dorim schimburi de populație și nu dorim să înlocuim civilizația creștină cu una de alt gen. Iată **de ce clădim bariere de apărare, ne protejăm și nu permitem migranților să vină peste noi**“ (extras dintr-un discurs al premierului maghiar Viktor Orban citat de Cristian Unteanu în analiza „Semnalele exasperării din Europa Centrală“, *adevarul.ro*, iunie 2017).

Frica de a primi străinul...

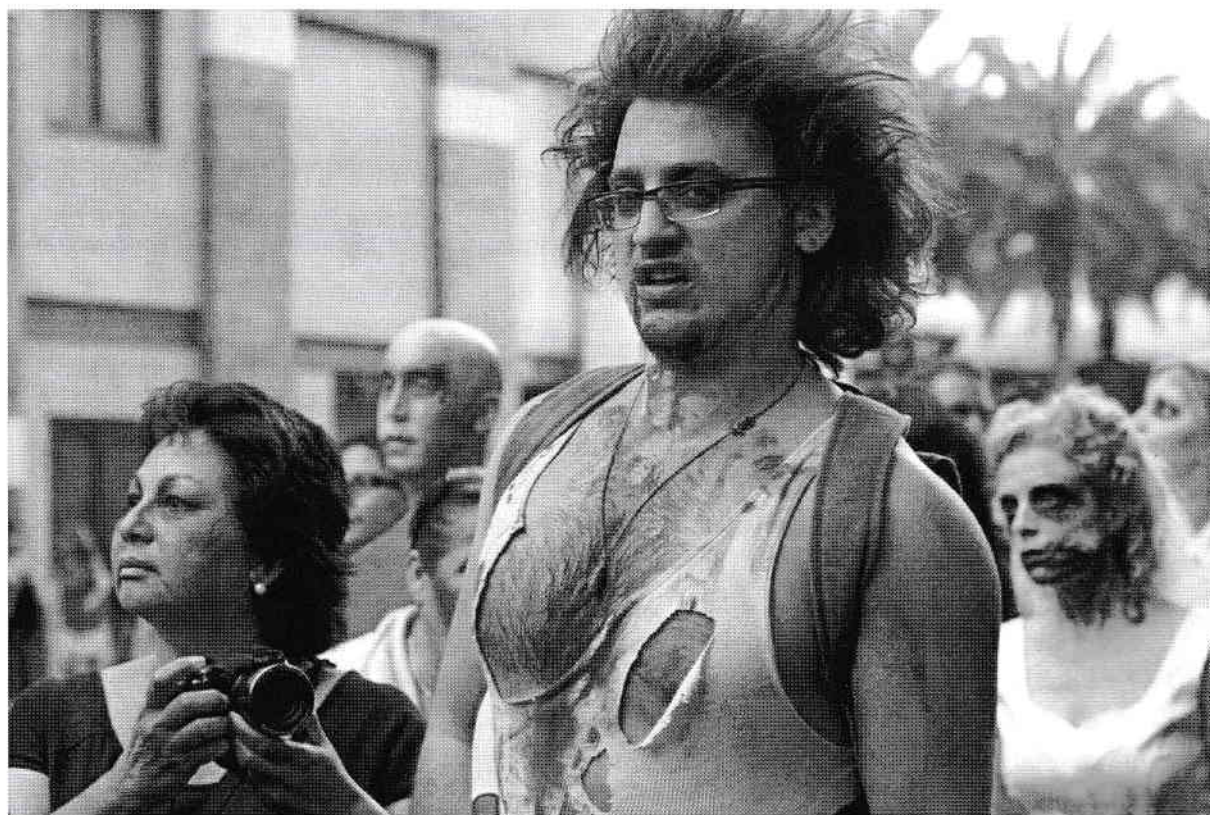
L.A.: Este o frică destul de intens legată de cea dintâi. De *habeas corpus*, de distincția afară/înăuntru, privat/public. În mod natural, omul este o ființă sociabilă, pe această caracteristică se și explică, măcar parțial, dezvoltarea fantastică a speciei noastre. Pe cale de consecință, este și o ființă ospitalieră. Și rămâne ospitalieră atâta vreme cât oaspetele vine invitat și respectă regulile casei. E valabil și pentru casa mică, locuința unei familii, și casa mare, comunitatea, țara. Când însă oaspetele dă năvală, scuipe pe covoare, violează și ucide în casa ta etc., lucrurile se schimbă. Din păcate, experiența istorică a mers în această ultimă direcție și avem mintea încărcată de această moștenire. Iar anii din urmă nu ne-au adus vești bune, așa că frica de a primi străinul în casa noastră, cea mică sau cea mare, se va amplifica... Sorry, dar asta este situația. Trăim aici, în lumea noastră euro-atlantică, cu sentimentul „cetății asediate“, ori că recunoaștem asta, ori că ne acoperim ochii și urechile.

„In a post-9/11 world, the **space of shared responsibility has given way to the space of private fears and larger corporate interests. Politics is now mediated through a spectacle of mob rule in which fear and violence become the only modalities through which to grasp the meaning of the self and larger social relations. As the public collapses into highly charged narratives of personal anger, reason is uncoupled from freedom and the triumph of civic illiteracy, suggesting that irrational mob rule becomes 'the only politics there is, the only politics with a tangible referent or emotional value'** [Anne Lowrey & Ashley Parkerjan, 'Republicans Move to Claim Poverty-Fighting Mantle', *New York Times*, ianuarie 2014 – n.a.]“ (Henry A. Giroux: *Zombie Politics and Culture in the Age of Casino Capitalism*, Peter Lang Publishing, 2014).

Frica de instabilitate...

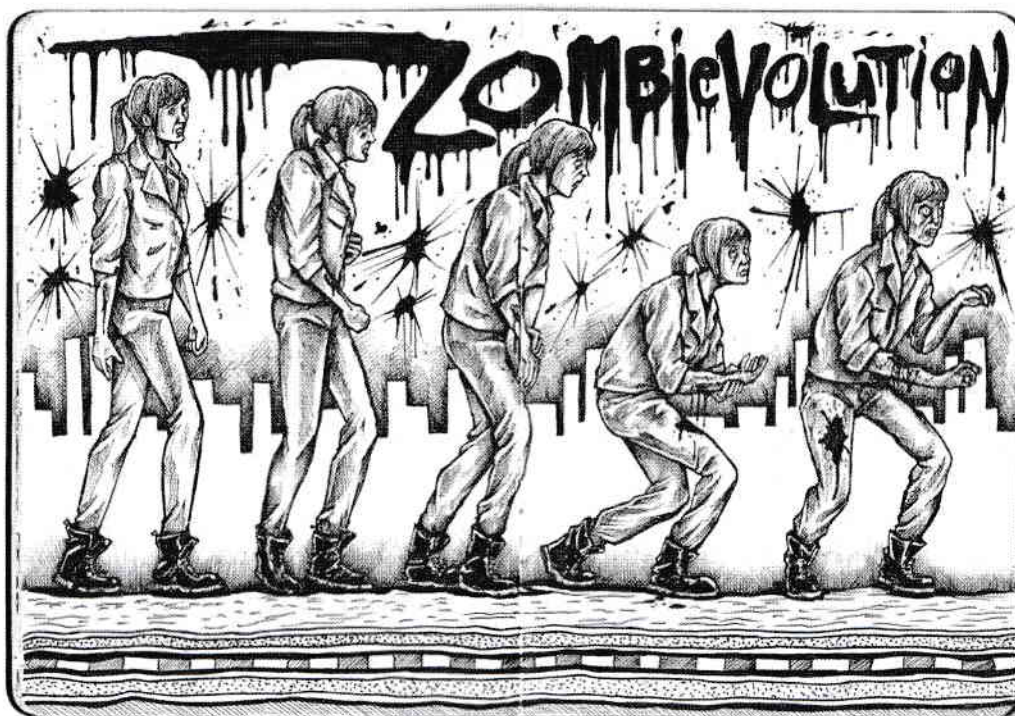
L.A.: Viața este instabilitate! Stabilitatea înseamnă moarte. Dar nu e chiar atât de simplu, pentru că viața are nevoie și de echilibru, și de dezechilibru. Am putea spune că este un echilibru dinamic. Biologii explică, de altfel, apariția și evoluția vieții prin **funcționarea concomitentă a hazardului și a necesității**. Așa că frica de instabilitate, dar și frica de moartea care înseamnă stabilitatea perfectă vin, mai degrabă, din modul nostru de a percepe lumea – de o variabilitate individuală cvasi-infinită – decât de funcționarea lumii ca atare. Să ne amintim România de la începutul anilor 90, de fapt Româniile de atunci. Pe de o parte, erau cei care percepeau schimbarea, deci instabilitatea, ca un fenomen catastrofic, care percepeau așadar dureros metamorfozele. Pe de altă parte, erau cei care strigam la mitingurile de protest „țineți minte cinci cuvinte/ e la fel ca înainte“, ceea ce era fals, dar nouă ni se părea ca adevărat. Sau, alteori, strigam „țineți minte cinci cuvinte/ e mai rău ca înainte“. În fapt, nu era la fel, nu era mai rău, era altfel, se schimbase echilibrul dinamic...

Pe acest fond, **schimbările comportamentale** la nivel de individ au fost profunde și ele se datorează unui context în care cumulul de crize de la începutul secolului 21 este perceptibil ca un factor de accelerare privit în asociere cu acutizarea problemelor la nivel macro (încălzirea globală, suprapopularea, diminuarea resurselor naturale) și cu exploziva evoluție tehnologică ce a schimbat radical parametrii comunicării interumane și mediatice. Era inevitabil ca apetitul consumatorului de *Pop culture*, în cazul nostru de Horror, să sufere o transformare radicală, iar **industria entertainment-ului a fost nevoită să se adapteze** cu rezeziune. Filosoful sloven Slavoj Žižek relatează de exemplu în *Welcome to the Desert of the Real* (London: Verso, 2002) că Pentagonul a angajat cinești care să își imagineze „possible scenarios for terrorists attacks and how to fight them”, iar Casa Albă a încurajat producătorii să creeze filme care să transmită „the right ideological message across not only to Americans, but also to the Hollywood public around the globe”. În acest context, ca tip de personaj, **Zombie-ul în sens tradițional** (cel resuscitat prin ritualuri (pseudo)religioase sau oculte, care execută lent și apatic comenzile stăpânului) și-a pierdut aproape complet valoarea alegorică, fiind expedit în roluri secundare în desenele animate pentru copii (*Scooby-Doo*, *Hotel Transylvania*) sau în filme Disney de aventuri (*Pirates of the Caribbean: On Stranger Tides*). A fost nevoie de imaginația lui Danny Boyle (filmul *28 Days Later*/2002), Robert Kirkman (*comics-ul The Walking Dead*/2003) și de Max Brooks (cartea *World War Z*/2006), pentru ca zombies să revină la viață și să se transforme în **oponenți contemporani redutabili** (agili și extrem de agresivi, cu spirit gregar, capabili să evolueze, unii chiar păstrând reminiscențe de amintiri sau reflexe din existența anterioară etc.). Nu întâmplător am folosit pluralul deoarece, pentru a amplifica efectul Horror al produsului, se apelează în genere în acești ani la o masă mare de morți-vii pe post de inamici și nu la solitari/grupuri reduse. Mai mult, analiști și universitari au început să fie preocupați de temă într-un mod deseori siderant: Munz et al. [„When zombies attack!: Mathematical modelling of an outbreak of zombie infection”, publicată în antologia *Infectious Disease Modelling Research Progress*, Nova

Science Publishers, 2009 – n.a.] *modelled zombie outbreaks mathematically and predicted the extinction of mankind... We take a different approach. First, we phrase the mathematical model directly as a set of difference equations... Second, we propose that the parameters in the model change with time, according to the phases of human-zombie interaction... Third... we fit the model to this movie [Night of the Living Dead, George A. Romero, 1969 – n.a.] so that we can reproduce its scenarios, and thereafter we shall use the model to **predict how a zombie outbreak will most likely behave in a bigger community...***” (Hans Petter Langtagen, Kent-Andre Mardal & Pål Røtnes: „Escaping the zombie threat by mathematics“, din *Zombies in the Academy: Living Death in Higher Education*, antologie editată de Andrew Whelan, Ruth Walker și Christopher Moore, Intellect, 2013). Rezultatul final în produsele *Pop culture* este cu atât mai înfricoșător pentru consumator cu cât reușește să facă apel în mod visceral, simultan, la un **număr cât mai mare din fricile noastre**: frica de a rămâne singur (Jim în *28 Days...* sau Rick în *TWD*) sau de a realiza că ai ajuns să aparții unei minorități vulnerabile la atacurile majorității (acum formată din zombies), frica de a fi vânat la tine acasă și de a-ți pierde domiciliul stabil (Marea Britanie, America de Nord, sau aproape întreaga planetă... devin aproape depopulate și bânuite de supraviețuitori rătăcitori), frica de boală (originea cel mai des întâlnită a apocalipsei zombie post-2000 este pandemia generată de un virus necunoscut), frica de străini pe care nu îi înțelegi și față de care nu știi cum să te comporți. În ceea ce privește ultimul aspect, intervine probabil **cea mai importantă revoluție în privința zombies**: în cele mai multe cazuri aceștia nu sunt morți-vii clasici ieșiți din morminte, ci oameni transformați în zombie din cauza unor diverse cauze, deci nu avem de-a face cu defuncți, ci cu ființe vii al căror creier nu mai funcționează nici rațional și nici emoțional, „legume“ umane care acționează aproape exclusiv mecanic, animați de dorința de a se hrăni. Și astfel a intrat în vocabularul nostru... **zombificarea ca proces**, zombificarea medicală, spirituală, socială, culturală, instituțională, consumeristă, tehnologică, și, cea mai periculoasă, cea religioasă, care generează fundamentalism și fanatism. Lăsând mult în spate ca fiind desuete mitologia Voodoo și ritualurile ancestrale, mai ales după anii '70, procesul de convertire spirituală a fost și rămâne asociat în cazul multor culte și secte („*new religious movements*“), cu tehnici aplicate conștient de liderii acesteia de persuasiune coercitivă, reeducare, deprogramare, având toate menirea de **a atenua până la anihilare capacitatea de a gândi independent** și de a crea o ruptură ireversibilă cu legăturile emoționale și crezurile anterioare ale individului, altele decât cele acceptate de noua „familie“. Având destule surse de inspirație în realitate (ex. secta coreeanului Moon, Biserica Scientologică, Charles Manson, New Mount Carmel Center) numeroși cineaști au abordat tema, de la „Zombie Cult Massacre“/1998 la „The Walking Dead“. Nici Creștinismul nu a scăpat tratamentului cu zombies, indiferent că acesta e parodic (*Fist of Jesus*/2012), pur Horror (*Zombiechrist*/2010) sau satiric la adresa habotniciei (*The Zombie Christ*/2012), dar utilizarea tipului de personaj în asociere cu religia nu este apajul *Pop culture* și iată un exemplu: „După ce **s-au umplut cimitirele patriei cu mii de zombi** ce refuză să putrezească, preoții ortodocși, cuprinși de panică, au renunțat la creștinismul obicei de a dezgropa după șapte ani moaștele răposaților, ca să le spele cu vin și untdelemn. Ca să nu mai vorbim că, lipsit de tigva lui Yorick, Hamlet ar fi rămas fără replică“ (Mircea Dinescu, extras din editorialul „Maimuța pe Facebook“, săptămânalul *Cațavencii*, 5 aprilie 2016). Mai departe. Trăim într-o epocă în care organizațiile teroriste se folosesc de individualități/oameni *brainwashed* care, indiferent de cetățenie, **acționează orbește și nu au teamă de consecințe (inclusiv de moarte)** având în minte o comandă „spirituală“ generată de o... carte/organizație/guru/lider. Nu asta este esența unui proces ce poate fi etichetat ca zombificare? Este zombificarea mai puțin periculoasă decât conflictul cu un inamic care acționează la vedere? Un mort-viu

ce funcționează din instinct, animat exclusiv de nevoi organice, pare mai de temut acum decât un viu care se comportă ca un mort? Suspiciunile legate de substanțele chimice de spălare a creierului administrate atentatorilor ISIS aduc în atenție, în trecere, o altă cauză, des întâlnită în cinematografia post-2000, a zombificării: **dependența de droguri** și efectele sale psihice asupra tinerilor. Din microinventarul nostru nu putea lipsi nici conceptul „*zombified nations*”, asociat cu **zombificarea socială, politică și economică**, indiferent de poziționarea geografică, dar aici

Artist: Kristy Anne Ligonis a.k.a. KDLIG

interpretările trebuie analizate cu rezerve întrucât perspectivele pot fi extrem de diferite (cine sunt cu adevărat zombies... clasa politică, electoratul, societatea civilă, corporatiștii, dependenții de tehnologie?). De exemplu, Henry A. Giroux este extrem de tranșant în cartea sa *Zombie Politics and Culture in the Age of Casino Capitalism* (Peter Lang, 2014): „*What makes American society distinct in the present historical moment are a culture and social order that have not only lost their moral bearings but produce levels of symbolic and real violence whose visibility and existence set a new standard for cruelty, humiliation, and the mechanisations of a mad war machine, all of which serves the interests of the political and corporate walking dead – the new avatars of death and cruelty – that plunder the social order and wreak ecological devastation. We now live in a world overrun with flesh-eating zombies, parasites who have a ravenous appetite for global destruction and civic catastrophe*“. Sau un alt citat: „...Pentru că urlăm din toți rărunchii că vrem să ne schimbăm țara, lumea, planeta, ba chiar tot universul, dar nu suntem în stare să schimbăm nici cel mai mărunț lucru din noi.... Pentru că ne bocim copiii plecați la muncă în străinătate și ne jurăm că am face orice ca să-i aducem înapoi. Dar **mergem la vot ca niște zombie**, cu creierele moarte, cu sufletele înghețate, și votăm doar ultimele scursuri ale societății“ (Ramona Ursu, „Cât a durat moralitatea lui Piedone, după moartea celor 64 de tineri în Colectiv. Exact cât merităm“, publicat pe *adevarul.ro* în 13 aprilie 2016). Iar dacă am ajuns în sfera politicului, să trecem la următorul dialog...

Conferențiarul universitar **Andrei Țăranu** este Doctor în Științe Politice, Master în Filozofie și în Științe Politice, fost bursier Fulbright la Universitatea din New York. Actualmente ocupă